INSTITUUT VOOR FONETISCHE WETENSCHAPPEN

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

N I C O L A A S B E E T S E N D E L O G O P E D I E

door

Hendrik Mol

- AMSTERDAM - 1969 - PUBLIKATIE No. 21 -

NICOLAAS BEETS EN DE LOGOPEDIE door Hendrik Mol

De lezer zal zich in eerste instantie verbazen over de titel van dit opstel omdat ten tijde van Nicolaas Beets (1814 - 1903) de logopedie in haar huidige vorm nog niet bestond. Beets beoefende echter wel de zg. uiterlijke welsprekendheid, een kunstuiting, die nog niet zo lang geleden vaak met de logopedie werd verward. Beets onderging sterk de invloed van de hoogleraar J.H. van der Palm (1763 - 1840) . Toen Beets in 1833 te Leiden aankwam , hij studeerde daar theologie van 1833 tot 1839 , ging v.d. Palm juist met emeritaat. Het schilderachtige leven van v.d. Palm werd door Beets uitvoerig beschreven in: Leven en Karakter van J.H. van der Palm, geschetst door Nicolaas Beets, 1842, te Leyden, D. du Mortier en Zoon.

De patriot v.d.Palm werd na de omwenteling van 1795 in 1796 benoemd tot hoogleraar in de oosterse talen en oudheden aan de Leidse Universiteit, op de plaats van de geschorste Prof. Rau, nadat Prof. Muntinghe deze stoel had afgewezen. In 1799 werd v.d. Palm benoemd tot Agent van Nationale opvoeding, op voorwaarde, dat hij te allen tijde het professoraat, dat hij er ongaarne aan opofferde, weer zou kunnen opnemen. Hij keerde in 1806 te Leiden terug als hoogleraar in de gewijde dichtkunst en welsprekendheid. Na het overlijden van Rau werd de leerstoel van v.d. Palm uitgebreid met de oosterse letteren en oudheden. In 1833 brak het emeritaat voor v.d. Palm aan, maar hij ging door met het geven van zijn lessen, die enige vermindering ondergingen. Zo kon Beets nog van v.d. Palms aanwezigheid profiteren. Zijn verhouding tot v.d. Palm werd intiemer toen hij zich in 1836 met diens kleindochter , de freule Aleide van Foreest verloofde. Hij huwde haar in 1840.

Hoezeer Beets verrukt was van v.d. Palm's welsprekendheid blijkt uit de manier, waarop hij deze beschrijft in zijn studie over de bewonderde leermeester. Wij lezen op pag. 80 e.v. :

„ Van der Palm besteeg den leerstoel met waardigheid, zonder eenige gemaaktheid, met eene allereenvoudigste uitdrukking van vriendelijkheid op het gezicht. Hy plaatste zich zeer op zijn gemak in den kansel, zonder gejaagdheid, zonder omslachtigheid van schikkingen of bewegingen,

zonder aanstelling van iets in het minste. Zijne hooge en opgehevene gestalte, en de schoone trekken van zijn gelaat boezemden onwederstaanbaar ontzach in. Hy had noch het hooge voorhoofd, noch het vonkelend oog, dat der welsprekendheid zoo veel kracht pleegt bytezetten; doch de zijne was van dien aart, dat er een minzaam gelaat en zachte blik by voegden. Alles was by hem in harmonie. Zijne stem was niet zwaar, niet diep; maar onbegrijpelijk buigzaam, welluidend, muzikaal, en zoo duidelijk en verstaanbaar, dat men zelfs in de grootste en ongeschiktste kerken nergens een woord van hem mistte. Nogthands zette hy haar niet met groote inspanning uit, en sprak veeleer zacht, doch met sterke en krachtige onderscheiding der klanken, en zonder een woord, of den uitgang van een woord te verduisteren. Hy bezat in den hoogsten graad het vermogen, om met het eerste en zachtste gebruik zijner stem aan de grootste vergaderingen stilte te bevelen. Zijne uitspraak van onze taal was allerbevalligst, en in alle opzichten voorbeeldig. Het onderscheid der lange en korte vokalen, en van alle door geen schrift aftebeeldene wijziging harer uitspraak , was by hem hoorbaar, en geheel natuurlijk. De ware uitspraak van de r had hy niet; maar iets dat nog liefelijker was dan die; een zacht braauwen, dat aan het geluid der tortelduiven denken deed; de s lispte hy niet, maar nogthands hield hy haar eenigzins langer aan dan zulks gewoonlijk geschiedt. Het denkbeeld om alle geschrevene letters in de uitspraak toetemeten, de n , aan het eind van den uitgang op EN (ten zij vóór een vocaal) te doen hooren, de i te laten piepen in lettergrepen, waarin zy niets meer is dan eene scheva , of de ng en sch op eene wijze uittespreken, waarvan elk Hollandsch oor walgt, was nooit in hem opgekomen. Hy las zijne predikatie, maar zonder moeite, nadat hy ze wel bestudeerd en duidelijk geschreven had (1). In zijne gebaren was hy ten uitersten eenvoudig en gematigd. Het theatrale

(1) Het scheelde niet veel of hy kende ze van buiten, zoo veel moeite gaf hy zich om met zijn handschrift vertrouwd te worden. Nogthands las hy alles, en zelfs dikwijls zijne gebeden. - Van voor de vuist spreken had van der Palm een onoverkomelijken schrik. - Zelfs het geringste , dat door hem op eene meer dan alledaagse wijze gezegd moest worden, schreef hy eerst, en als het onverwachts van hem gevorderd werd een of andere toespraak te houden, betoonde hy zich gants niet op zijn gemak. Eene byzonderheid te verwonderlijker in eenen man, die zich in het gesprek zoo gemakkelijk, duidelijk, geregeld en aangenaam wist uittedrukken. Maar het is somtijds belemmerend altijd eene groote vermaardheid te moeten ophouden !

was by hem volstrekt uitgesloten. Het scheen somtijds aan wie hem hoorden, dat er niets buitengewoons in zijne voordracht te bekennen viel; toch was zy ten eenenmale onnavolgbaar, en juist daarom onnavolgbaar, omdat kunst en kunstregel zich geheel in haar verborgen, en zy nergens eenige berekening, of inspanning liet doorkijken; omdat al wat er toe behoorde een volmaakt en evenredig geheel vormde. Zy was van dien aart dat zy zich lang in de algemeene achting konde handhaven, gelijk zulks dan ook tot in van der Palms hoogsten ouderdom het geval geweest is . "

Tot zover Nicolaas Beets.

Wij merken in de eerste plaats op, dat Beets in die tijd niet schreef in de toen gangbare spelling Siegenbeek; hij gebruikte de schrijfwijze van de door hem zo bewonderde Bilderdijk. In de Camera Obscura gaat Beets eerst met ingang van de 7e druk in 1871 over op een andere spelling, maar dan ineens op die van de Vries en te Winkel.

Interessant is, dat hij, onvermijdelijk, de uitspraak van de r aanroert, een probleem , dat nog hedentendage in de logopedie vele tongen en huigen in beweging brengt. Wij kunnen uit zijn woorden afleiden, dat hij de tongpunt-r de „ware" vindt, hoewel hij het zachte „braauwen" van v.d. Palm als liefelijker aanmerkt.

Met „eene scheva" bedoelt Beets de zg. schwa, de neutrale klinker, die men wel eens aanduidt als toonloze e .

Er gaan wel stemmen op om bij de opleiding tot logopedist het vak : „spreken in het openbaar" op het studieprogramma te plaatsen. Tegen die achtergrond is het interessant van Beets te vernemen, dat een zo gevierd spreker als v.d. Palm een afkeer had van het onvoorbereid spreken in het openbaar. Hij behoorde misschien tot die mensen, die alleen willen spreken wanneer zij iets te zeggen hebben.

Beets had een eigenschap, die past in de logopedische sfeer: hij lette altijd scherp op de spraak van anderen. Men sprak zelfs van Beets' „filigrane" opmerkzaamheid (Ritter, 1939) . De volgende voorbeelden heb ik ontleend aan het dagboek, dat de student Beets te Leiden bijhield, en dat eerst onlangs werd gepubliceerd (van Gelder, 1956) . Het zal de lezer wellicht opvallen, dat deze passages staan in de spelling van de Vries en te Winkel, hoewel zij betrekking hebben op de tijd van vóór 1836. Dit vindt zijn oorzaak in het feit, dat Beets rond 1890 zijn dagboek overschreef in de vorm van een uittreksel en toen maar meteen de spelling daarvan moderniseerde.

Ik heb getracht de leesbaarheid van de aanhalingen te vergroten door ze weer te geven in hun oorspronkelijke entourage, waardoor hun sfeer beter overkomt. Hierdoor kan de lezer ook beter kennismaken met het „filigrane" van Beets' opmerkzaamheid.

Leiden - 12 Sept. 1833
P. Hofman Peerlkamp: grijs stoppelig haar; rond gezicht; korte neus, kleine, geestige oogen; ingetrokken mond; vooruitstekende kin; groningsche spraak; ieder woord afzonderlijk.
Kamers gezien maar nog niet gehuurd.

Leiden - 3 Juni (1834)
Bij Prof. v. Assen gesoupeerd, met zeven juristen. Hij beviel mij uitmuntend, zoo wel als zijne echtgenoote, ondanks het geaffecteerde.
Mijn plaats aan tafel was naast hem. Discours, souper, wijn zeer goed.
Ik ben zeer over deze kennismaking in mijn schik. Ik heb Z.H.G. moeten beloven vooral veel Grieksch te lezen. Quod Deus benevertat!

Leiden - Donderdag, 5 Juni (1834)
De Phedra door Amsterdamsche acteurs zien opvoeren. Mevrouw Muller geboren Westerman vervulde uitmuntend de titelrol. Een schoone, slanke figuur voor de hooge tragedie. Jelgerhuis kweet zich wat (zijn fort) de standen aangaat, weder wel als Theseus. Zijn stem heeft nooit gedeugd. Evers schreeuwde wat hard als Hippolitus. Mevrouw Van Ollefen - da Sylva allerliefst mooi vrouwtje, ook allerliefst als Aricia. Over het algemeen was de actie perfect.

12 Juni (1834)
Ook naar het uiterwendige geen sterker tegenstelling dan Brill en zooals hij onder ons heet Bakkes .*
Brill, klein van persoon, met een fijn besneden gelaat, vriendelijke blauwe oogen, maar doordringende blik, de mond wel wat groot, maar de lippen fijn;

*Hiermede bedoelt Beets: R.C. Bakhuizen van den Brink;1810 - 1865 classicus; mederedacteur van de Gids; historicus en later rijksarchivaris.

welluidende stem, aangename hoogst-fatsoenlijke spraak, geen onvertogen woord, zachte uiterst beleefde vormen; opgerichte houding, vaste stap, in alles proper en net. Bakkes eer groot dan klein, buikig, vettig, plomp; grof, groezelig, koffybruin gelaat; schitterende bruine oogen, maar min of meer onbeschaamden blik, breede stompneus, onbesneden mond met vuile tanden; schorre stem, somtijds overschietende , los in de mond, onaangenaam van lach; sterk snuivende, linksche houding, onzekere gang, slordig in zijne kleeding, met een mislukte poging tot iets fraais.

Leiden - 13 Juni , Vrijdag (1834)
Thee gedronken bij Zubli, met Kneppelhout en Pluygers. 't Viel zoo uit dat terwijl Zubli op den duur met Kneppelhout discoureerde, Pluygers en ik elkander onderhielden; 't ging over de echte uitspraak van het Hollandsch, volgens een stellig en wijsgierig inzicht in de taal.

Leiden - Dinsdag, 16 Sept. (1834)
Openingsrede van Van Assen ' Over de Noodzakelijkheid van 't Nieuwe Recht in de Nederlandsche taal te onderwijzen ' . Een welsprekend stuk, voortreffelijk voorgedragen. Bij gelegenheid als deze is Van Assens zeggenskracht groot. Het friesch idioom en de affectatie waarmede hij dit in de conversatie wil verbergen en mooi maken , verdwijnen dan geheel.

Leiden - Zondag, 16 Nov. (1834)
Uitmuntende preek van Van der Palm over Luk. 16, 27 - 31. Hij leest vrij in 't oog loopend, en zijne gesten zijn zeer juist, maar uiterst zeldzaam. In alles uiterst eenvoudig. Maar daar is eene indruk makende, aandacht boeiende liefelijkheid in zijne stem, eene beschaafdheid in zijn zijn op den kansel, die uitermate bekoort en heden mij bijzonder trof.

Leiden - 19 Maart, Donderdag (1835)
Op mijn beurt reciteer ik Ankaot v. Tollens. Men vertelt mij, dat er in mijn stem 'zooveel van die van Van der Hoeven is ' . Ik geloof het niet.

Leiden - 29 Maart (1835)
Souper bij Van der Palm. Zijn goede toon en zachte manieren treffen mij opnieuw. Hij bewaart de volle waardigheid van zijn leeftijd en positie; maar is de affabiliteit zelve. Die hem spreken hoort, krijgt hem lief. Self-respect zonder eenige affectatie.

Haarlem - 18 Juli (1835)
Bezoek aan Prof. N.G. van Kampen, te Bloemendaal, waar hij de Zomermaanden doorbrengt. Lieve hemel, wat is die H.G. toch afgrijselijk leelijk. Een groote leeuwenkop, (zocals gij in steenen palen uitgehouwen ziet) , met gekrulde manen. Grove neus, groote mond, vuile tanden. Het geheele aangezicht groezelig. Flauw lichtblaauwe oogen. Scheeve nek. Het hoofd over zij. De geheele gestalte naar de schrijftafel vergroeid. Zijn conversatie is belangrijk; maar hij spreekt over alles tegelijk.
- Undefatigable on all things, except washing.

Leiden - 3 Nov. (1835)
Diner bij den Generaal v. G(Orkum) . Drie freules v. D(edem) uit den Haag. Geen schoonheden, maar spraakzaamheden, du bon ton, die u in de eerste minuten intrigeeren, en veel ophebben met mooie schilderijen, mooie bloemen, mooie gedachten, mooie boeken.

Leiden - 3 febr. (1836)
Bezoek aan Van Hengel. Ik verkeerde in het denkbeeld, dat Z.H.G. tegen mij ingenomen was uit hoofde van dat zekere dichterschap. Maar hij was allervriendelijkst, voor zoo veel en op de wijze waarop hij dat wezen kan. 't Is een niet ruw, maar triviaal man. Het is koddig hem in zijn gemeen dialect van zijn 'Beschaving' te hooren gewagen (Hij schrijft er een Geschiedenis van). Hij had de goedheid mij te zeggen, dat hij ' met genoegen bemerkte, dat de Poëzie mij niet belette met ijver mijn vak te beoefenen '. (Ik houd zijn collegies getrouw, ook dat, hetwelk hij, gelijk alumni zeggen, in 't Laidsch geeft). 'iets dat ' , voegde hij er bij 'met dichters zeer zelden het geval was '. Hij noemde mij 'een schoone uitzondering'.

Leiden - 4 febr. (1836)
Zoete vrucht van mijn bezoek aan gisteren. Uitnodiging van Van Hengel tot een Oesterpartijtje te zijnent. Hoe spijt het mij in mijn hart, dat ik tot nu toe meêgedaan heb in de min eerbiedige wijze waarop studenten zich over dezen man uitlaten !

Leiden - 25 februari (1836)
Halftien een verhandeling opgezet, die ik hedenavond te Alphen in 't Nut ga voorlezen, en die om halftwee voltooid moest zijn. Alzoo was het voor den eten nog een potje biljart. Na den eten naar Alphen gereden. Onmiddelijk na aankomst de catheder beklommen. Groot succes.

Haarlem - 11 Aug. (1834)
Bezoek van Bakhuyzen met Drost. Drost heeft een ziekelijk onbeduidend voorkomen. Hij is lang, mager, ingevallen borst, bruin vel, een bril met groote glazen. Een eenigszins teemende spraak, te onaangenamer omdat de dichter (want dat is de schrijver van H.v.d. E.) , noch de L. noch de R. naar behooren kan uitspreken, wat geen aanbeveling zal zijn voor den proponent, en het mij nu en dan zelfs moeielijk maakte hem te verstaan.

Amsterdam - 7 Januari 1835.
Ik besloot den avond tusschen Schouwburg en vriendschap te verdeelen en wel den Gijsbrecht te gaan zien, maar de klucht van Cloris en Roosje eraan te geven, ja zelfs het laatste bedrijf van Vondels heerlijk treurspel op te offeren, immers niet later dan te 8 uren, den Schouwburg te verlaten. Toen ik daar binnentrad was men reeds in het 2de bedrijf en Diedrick van Haarlem vroeg juist aan den monnik:

' en dat door Egmonds last,
of hij wat krijgsvolck mocht te nacht in 't klooster leggen '

en toen ik even over achten vertrok was juist de Rei der Edelingen

' Waer wordt oprechter trouw '

door Mevrouw Engelman (Bja) zeer goed gereciteerd. Die actrice heeft een heerlijke vrouwenstem, die krachtig en helder is. Daarbij is haar uitspraak van 't Hollandsch zeer zuiver en recht goed. Haar standen en gesticulatiën laten veel te wenschen over, en zij is niettegenstaande hare vele goede hoedanigheden er nog ver van af een volmaakte actrice te zijn.

Amsterdam - 8 Januari 1836 .
Da Costa heeft juist die keelstem der Oosterlingen , die hen in staat stelt de „Ain" uittespreken. Hij spreekt zeer luid, of om het juister uittedrukken zeer hoog. Er is iets gillends en krijschends in zijn voordracht, dat in 't begin een onaangenamen indruk maakt, maar eindigt met een zeer overredende kracht op u uitteoefenen en belangstelling op te wekken .*

Amsterdam - 8 Januari 1836.
Als toevoegsel werden door hem Bilderdijks Ouderdom (' Vermaking , Hooge jaren, Graauwe hairen, Gaan gewoonlijk met elkaar ' , enz.) en Uitvaart (' Befloersde trom, Noch klokgebrom ' , enz.) gereciteerd. Zijn reciet is slecht, zeer zangerig, en wanklankig, maar toch is 't of men de bekendste verzen van Bilderdijk voor 't eerst hoort, als ze uit zijn mond komen. Hij ging, docht mij, wat te ver, met uit deze twee rijk-rijmende gedichten te willen bewijzen hoe een geregelde reeks van gedachten een natuurlijke reeks van rijmende woorden medebrengt.

Tot zover Beets in zijn dagboek.

Om in termen van de logopedie te spreken: Beets geeft hier blijk van belangstelling niet alleen voor de „uitspraak " , maar ook voor de „anatomie" , in het bijzonder die van de spreeksters.

De wijze, waarop Beets dyslalieën beschrijft past niet geheel in onze moderne logopedische sfeer. Dit wordt o.m. duidelijk uit de volgende passage uit de bekende brief , die hij op 7 Januari 1836 schreef aan J.P. Hasebroek **) naar aanleiding van een bezoek aan Amsterdam:

„ Dinsdag ben ik op een Studentensouper bij van Kampen geweest. Hier waren Heye, Brester, de studenten Prins en Pol ; de laatste, zeker te arm om het geheele alphabet te betalen, waarom hij 't maar met een letter of zes afdoet. Ik kon den man niet verstaan. Hij is zeer geleerd en heel en al Aristophanes . "

* In van Gelder's uitgave van Beets' dagboek staat hier „werken " , hetgeen ik echter als een drukfout beschouw.

** Joh. P. Hasebroek; 1812-1896 theol. stud.; later predikant te Heiloo, ten slotte te Amsterdam; schrijver als ' Jonathan ' van 'Waarheid en Droomen ' .

Een en ander is natuurlijk wel geestig maar een logopedist zal bijv. het slechte gebit van een patient niet als een fietsenrek aanduiden, ook al is dat misschien geestig en ook al is de overeenkomst met een dergelijk nuttig voorwerp wellicht treffend.

In de laatste tijd komt in de logopedie de muzikaliteit wel eens in discussie als, al dan niet gewenst, criterium voor de beoordeling van nieuw aan te nemen cursisten. De welsprekende Beets stond bekend als onmuzikaal; in de Camera Obscura laat hij zichzelf daarover bespotten door zijn neef NURKS:

„ Altijd hier in het land een opeenvolging van slechte muziek, " merkte NURKS aan.

„ Och, ik vind het nog al vrolijk, " zei ik bemiddelend.

„ Ja maar " , zei hij, mij strak in de oogen ziende, en een lange teug limonade nemende - „ ja maar - ik geloof, om je de waarheid te zeggen, niet dat jij heel muzikaal bent " .

(Camera Obscura, 1904 , pag. 31)

Zowel uit zijn dagboek als uit de daarmede zo sterk verband houdende Camera Obscura blijkt, dat Beets concerten bezocht, meer om zijn omgeving te observeren dan om muzikaal te genieten. Vooral het zien van de muzikanten leidde hem sterk af van de muziek en daarvoor was maar weinig nodig. De volgende passage uit DE FAMILIE KEGGE is heel opmerkelijk:

Wel mocht GOETHE zeggen, dat de gedaante van den muzikant het muzikaal genot altijd verstoort, en dat ware muziek alleen voor 't oor moest wezen; en ik deel in zijn denkbeeld dat al wat strijkt, blaast, of zingt, ambtshalve, onzichtbaar zijn moest. Niets is zeker leelijker dan een gansche menigte manspersonen met dassen, rokken, en somtijds épauletten ; manspersonen met zwart haar, blond haar, grijs haar, rood haar, en in 't geheel geen haar, en met allerlei soort van oogvertrekking en aanmonding, zich te gelijk te zien vermoeien en afwerken achter een overeenkomstig getal houten en koperen instrumenten , totdat ze bont en blauw in 't aangezicht worden, alleen om een effect teweeg te brengen, zoo weinig evenredig aan zou mogelijk iemand zeggen, maar gewis zoo weinig gelijksoortig met de middelen. Eene geestige vrouw zeide mij eens dat zij honger kreeg van de lange streken van een strijkstok; maar wat krijgt men niet van het op- en nedergezweef van een vijfentwintigtal strijkstokken en van al de bewegingen van wangen, armen en handen, die een vol orkest maakt ? Waarlijk, er moest een scherm voor hangen. De stroom van geluiden moest als uit eene duistere stilte tot ons komen, of wij moesten allen geblinddoekt toeluisteren. Maar wat werd er dan van de toilettes en van onze mooie oogen?

(CO, 1904, pag. 180)

Hier schreeuwt Beets als het ware om de uitvinding van de radio.

Ondanks zijn geringe muzikaliteit wist Beets zich aardig te redden bij het beoordelen van de „ melodieusheid " van de stemmen, die in de fuik van zijn „ filigrane " opmerkzaamheid liepen. Of hij een goed therapeut zou zijn geweest onttrekt zich aan mijn waarneming. Zolang echter niet op statistisch verantwoorde wijze is bewezen, dat „ muzikaliteit " (wie zal dat begrip overigens definieeren ?) significant samenhangt met iemands geschiktheid voor het uitoefenen van het paramedische beroep van logopedist, is grote voorzichtigheid geboden bij het hanteren van dit criterium bij het selecteren van cursisten. Voor leerlingen van een conservatorium liggen de zaken geheel anders.

In de Camera Obscura en in het Dagboek neemt Beets het soms niet zo nauw met de begrippen „ luidheid " en „ toonhoogte " , hetgeen bijv. blijkt uit:

„ Weetje 't niet ? " vroeg hij, een toon of drie te hard.

(Heer BRUIS, CO 1904, pag. 109)

Over 't algemeen sprak ZEd. een toon of wat te hoog en te bar voor een publieke plaats. (KEGGE , CO 1904, pag.178)

Hij spreekt zeer luid, of om het juister uittedrukken zeer hoog.

(DA COSTA, Dagboek 8 Jan. 1936)

Tegenwoordig verwachten wij, althans van een logopedist, een iets meer wetenschappelijk gefundeerde terminologie.

Hoewel Beets zijn leven lang heeft geijverd voor een beschaafde uitspraak van het Nederlands, een logopedisch ideaal , heeft hij bij één gelegenheid zijn best gedaan iemands spraak onbeschaafder te doen klinken. Dit was in 1883 bij de 14e druk van de Camera Obscura. Toen in 1880 de 13e druk van de Camera verscheen, was het Johs. Dyserinck (Dyserinck, 1881 en 1882) die een ernstig, hoewel vriendelijk woord van critiek deed horen over de talloze fouten , taalfouten, drukfouten, Gallicismen etc. die de Camera ontsierden: het was werkelijk een beetje te bar geworden voor zulk een „hoofdwerk" . Beets heeft zich Dyserincks wenken wel degelijk ter harte genomen, zelfs meer dan dat: hij kwam bovendien tot de overtuiging, dat de spraak van het diakenhuismannetje KEESJE dertien drukken lang, dwz. gedurende 44 jaar, te beschaafd was geweest voor iemand, die tot de mindere standen behoorde. Vergelijken we het hoofdstuk : HET DIAKENHUISMANNETJE VERTELT ZIJN HISTORIE in de beide drukken, dan vallen ons, om er slechts

een paar te noemen, de volgende verschillen op :

13e druk (1880)	14e druk (1883)
zilveren	„zulveren" (aanhalingstekens van Beets zelf)
mijnheer	meheer
niets	nies
iets	ies
hij	ie
zal het	zel et
Diakonie	Diakenie
nu	nou
word	wor
koperen	kopere
deze	deuze
mijn	me
tegen	teugen
afgenomen	ofgenomen
soms	somwijlen
veel te veel	veuls te veul
afleggen	ofleggen
fatsoendelijk	fassoendelijk
doe ik	doei ik
moet	mot
hielp	holp
sedert	sunt
kwamen	kwammen

etc. ect.

Hierbij moet worden aangetekend, dat niet alle woorden op alle plaatsen op consequente wijze werden veranderd, dat niet alle wijzigingen in de 14e druk plaats vonden doch geleidelijk aan ook in de volgende drukken en dat enkele wijzigingen , om welke reden dan ook, in latere drukken werden herroepen. Opmerkelijk is nog, dat KEESJE in de 13e druk spreekt over „aptheker" en in de 14e druk over „apteker" ; ook „aptheek" verandert in „apteek" .

Wat kan Beets bewogen hebben deze wijzigingen aan te brengen ?

Wilde hij het deklasseren van KEESJE ook tot in het schriftbeeld doorvoeren?

Meende Beets, dat beschaafden met een klassieke opleiding de letter h in „apotheek" dienden uit te spreken, zulks in tegenstelling tot „loopers" als KEESJE , die „drankies rond brochten" ?

Wij weten het niet, maar dat is met zoveel dingen.

Oegstgeest,
Prinses Beatrixlaan 28.

Aangehaalde werken:

Nicolaas Beets, Leven en Karakter van J.H. van der Palm, 1842, Leyden, D. du Mortier en Zoon.

P.H. Ritter Jr., Een kapper over een professor, 1939, Nijkerk, G.F. Callenbach N.V.

H.E. van Gelder, Hildebrands Voorbereiding, 1956, Den Haag, Daamen N.V. , Ooievaar 42.

Joh^{s}. Dyserinck, Hildebrands Camera Obscura, Vermeerderde Herdruk uit „De Gids" van Dec. 1881, 1882, Middelburg, J.C. & W. Altorffer.